

БОРОДИНА Г.Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційних систем ВП «МФ КНУКіМ»

ПРИЖИТТЄВІ ВИДАННЯ ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА У БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНИ

Важливою частиною культурної спадщини українського народу є прижиттєві видання творів Тараса Григоровича Шевченка, які були зібрані та збережені в бібліотеках України. Унікальними колекціями прижиттєвих видань класика української літератури Т.Г. Шевченка пишаються Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського, Херсонська ОУНБ імені Олеся Гончара та ін.

Надзвичайно цінна колекція прижиттєвих видань Т.Г. Шевченка зберігається у Відділі стародруків Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вона нараховує 8 назв і включає перше видання «Кобзаря» 1840 року та третє видання 1860 року; «Чигиринський Кобзар и Гайдамакы: Две поэмы на малороссийском языке» (Санкт-Петербург: В типографи Х. Гинус, 1844.- 131 с., ил.). Це передрук з незначними змінами творів «Кобзаря» Т. Г. Шевченка 1840 р., разом з якими зброшуровано нерозпродані примірники «Гайдамаки» 1841 року. Поема «Тарасова ніч» (1860 р.), перше видання поеми, написаної Т. Г. Шевченком у 1838 році. Балада «Тополя» (Санкт-Петербург, 1860 р.), «Псалми Давидови» (Санкт-Петербург, 1860 р.), «Наймичка» (Санкт-Петербург, 1860 р.), видані в друкарні Пантелеймона Андрійовича Куліша.

Окремої уваги заслуговує «Буквар южнорусский» (Санкт-Петербург, 1861 р.). Це остання прижиттєва книжка Т.Г. Шевченка, видана коштом автора для початкового навчання грамоти дорослих українців рідною мовою в безкоштовних недільних школах. Буквар містить абетку друкованих і рукописних літер, традиційні тексти для читання по складах, власні переспіви окремих Псалмів Давидових, п'ять щоденних молитов, цифри й таблицю множення. Другу половину книжки займають думи про Олексія Поповича, про Марусю Богуславку, а також 13 народних прислів'їв. Посібник поет уклав восени 1860 року, наприкінці грудня він був надрукований накладом 10 000 примірників, хоча на обкладинці час видання позначено наступним роком.

Серед фонду цінної та рідкісної книги Хмельницької обласної універсальної бібліотеки ім. М. Островського вагоме місце займає перше видання «Кобзаря» Т.Г. Шевченка, видане в друкарні Фішера у 1840 році. На другій сторінці вказано «Печать позволяется. 12 февраля 1840 года. Цензоръ Петр Корсаковъ». Наклад першого «Кобзаря» був не більше тисячі примірників. Цікава особливість видання «Кобзаря» - офорт на початку книжки за малюнком художника Василя Штернберга: народний співець-кобзар із хлопчиком-поводирем, особливо близький до поеми «Катерина».

У ВРЦВ Херсонської обласної універсальної бібліотеки ім. О. Гончара зберігається «Кобзар» Тараса Шевченка 1860 року видання. Раритетний примірник є окрасою і гордістю бібліотеки. На титульній сторінці «Кобзаря» зроблений напис: «Коштом Платона Симиренка». Видання опубліковане за кошти відомого українського цукрозаводчика і мецената Платона Симиренка, який виділив на його друк 1100 російських рублів. Воно є значно повнішим у порівнянні з попередніми: сюди увійшло 17 творів. У ньому є портрет Тараса Шевченка з його автографом. Автор полотна – український художник Михайло Микешин.

На звороті титульного аркушу напис: «Печать позволяется с тем, чтобы по отпечатании было представлено в Ценсурный комитет узаконенное число экземпляров. С. Петербург, 28 ноября 1859 г.»

Слід зазначити, що дане прижиттєве видання «Кобзаря» подарував бібліотеці ветеран війни і праці, почесний громадянин міста Херсона - Михайло Андрійович Ємельянов.

Не підлягає сумніву, що зібрання прижиттєвих творів Т.Г. Шевченка – це цінне історико-культурне надбання. Вивчення цієї спадщини доводить величезну роль постаті Т.Г. Шевченка в житті суспільства.

Список використаних джерел:

1. Видання Тараса Шевченка в Україні (1840-1923) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / уклад. І. О. Негрейчук. – К. : Нац. парлам. б-ка України, 2010. – 72 с.
2. Тарас Григорович Шевченко : бібліогр. бібліографії. 1840-1960 / упоряд.: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб ; відп. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Акад. наук УРСР, 1961. – 75 с.
3. Тарас Шевченко : док. та матеріали до біогр. 1814-1861 / упоряд.: Л. І. Внучкова, О. І. Полянничко, Є. О. Середа, В. О. Судак. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Вища шк., 1982. – 432 с.